

İLKÖĞRETİMDEN YÜKSEK ÖĞRETİME TAŞINAN BAZI OKUMA PROBLEMLERİ VE NEDENLERİ

Dr. Feridun ALPER*

ÖZET

Bu araştırmada ilk ve ortaöğretimde okumaya karşı duyulan ilgisizliğin, Türkçe'yi kullanma açısından yüksek öğretime yansıyan yönleri tespit edilmiştir. Bu dönemde okuma alışkanlığı kazanamayan öğrencilerin "anlama-anlatma" problemi ile karşıya kaldıkları görülmüştür. Yüksek öğretimde başarılarının artması bakımından bazı tekliflerde bulunulmuştur.

İnsanlık zihniyet bakımından "ilkel", "skolastik" ve "ilim-ıcat" olmak üzere üç dönem yaşar. İnsanlığın ıcat zihniyetine ulaşması, tekamül eden, üst üste konmak suretiyle gelişen bilgi birikiminin neticesinde, insanın var oluşundan bu yana binlerle, on binlerle ifade edilen bir zaman içerisinde, eşyada var olan temel yapının farkına varılması ile gerçekleşir.

İlk dönemlerde insanlık sel, yıldırım, deprem vs. gibi her türlü tabiat olaylarına veya iklimin haşın tavırlarına adetâ mahkumdur; varlığını sürdürülebilmek için muhayyel sığınaklara muhtaç olduğu kanaatindedir.

İcat zihniyetine ulaşıldıktan sonra eşyayı daha iyi tanıyan, meselâ on binlerce yıl içmek veya bağ-bahçe sulamak için kullandığı sudaki enerjiyi keşfeden insanlık, bir bakıma mahkûmiyetlerinden kurtulup hakim konuma ulaşır ve buna bağlı olarak toplumlar, "eskiden yüzlerce yılda bir, 1960-80 yıllarında her on yılda bir, günümüzde de her beş yılda bir iki katına çıkmak suretiyle artan bilgi neticesinde"¹, temel kaynaklarının "bilgi" olmasına özen göstermeye, "endüstri ötesi ülke" olmayı amaç edinmeye başlarlar. Endüstri ülkesi olmak yaşanan çağın, farklı bir ifadeyle bilgi çağının üst değerlerine ulaşmak anlamını taşır: "Önceleri, 'endüstri sonrası' veya 'sanayi sonrası' gibi kavramlarla adlandırılmak istenen dönemin, aslında bilgi patlaması ile doğan ve bilişim teknolojileri ile yerleşen bilgi çağı olduğu artık giderek yaygınlaşan bir şekilde kabul edilmektedir."²

* Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi Orta Öğretim Sosyal Alanlar Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi

¹ Güneş, Firdevs, *Hızlı Okuma Teknikleri*, Ocak Yay., Ank. 1999, s. 7.

² Özerbaş, M. Arif, *Bilgi Toplumu ve Bireysel Öğretim*, Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi, Turkish Journal of Social Research, Ank. 2001, C. 5, S. 1,2,3, s. 105.

-2- F. Alper: İlköğretimden Yükseköğretime Tasınan Bazı Okuma Problemleri ve Nedenleri

Ülkelerin ilim-icad zihniyeti ile ulaşılan “Bilgi Çağı”nı yakalayabilmelerinde temel faktör okumaktır. Çünkü okumak, “bilmenin ve öğrenmenin anahtarıdır; bilgilerimizin %80’den fazlasını okuyarak elde ediyoruz.”³

Birleşmiş Milletlerin 1996 yılında yayınladığı istatistikî yıllığa göre 1994 yılında Almanya’da yıllık kitap basımı 1261, Türkiye’de ise 92’dir. “PIAR’ın 1982’de yaptığı bir araştırmaya göre ülkemizde kitap okuyanların toplam nüfusa oranı on binde sekizdir.”

Bu durum ülkemizde okuma oranının çok düşük olduğunu gösterir. Nüfusumuza oranla “65 bin kişiye bir kütüphane, 95 kişiye bir kahvehane düşmektedir.”⁴ İstatistiklerin verdiği bu rakamlar oldukça düşündürüçüdür.

Mustafa Kemal ATATÜRK, 02.9.1930 tarihindeki bir söylevinde: “Millî his ile dil arasındaki bağ çok kuvvetlidir. Dilin millî ve zengin olması, millî hissin inkişafında başlıca mütessirdir.” demek suretiyle ifade kabiliyetinin insan ve toplum hayatındaki önemini vurgular. Ünlü düşünür Konfüçyüs’ün, “Dil kusurlu olursa, sözcükler düşüncüyü iyi anlatamaz. Düşünce iyi anlatılmazsa, yapılması gereken şeyler yapılamaz. Ödevler gereği gibi yapılmazsa, töre ve kültür bozulur. Töre ve kültür bozulursa, adalet yanlış yola sapar. Adalet yoldan çıkarsa şaşkınlık içine düşen halk, ne yapacağını, işin nereye varacağını bilmez. İşte bunun içindir ki, hiçbir şey dil kadar önemli değildir.” tarzındaki bilinen sözü, toplumu meydana getiren temel unsurun dil olduğunu gösterir. Anlaşmanın olmadığı yerde, toplum değil kalabalık vardır.

Dil, anlatımın temel malzemesidir ve kelimelerden meydana gelir. Birkaç yüz kelimeden ibaret bir dile sahip olan insanın dünyası, sahip olduğu kelime sayısı kadardır. Kelimeler ile düşünüldüğü dikkate alındığı takdirde kişiliğine ulaşan, soran, arayan, yargılayan, iradî gücünü ortaya koyan insanın zengin bir kelime hazinesine sahip olduğu daha iyi anlaşılır. Bilgi çağını yakalayan bir toplum olmanın temelinde bu tip insanı yetiştirmek vardır. Bunun yolu okuyan bir toplum olmakla ilgilidir.

Yasalarımız, “beden, zihin, ahlâk, ruh ve duygu bakımlarından dengeli, sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler yetiştirmek”⁵, “..... Türk Milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmak” cümleleriyle belirtildiği gibi bu tip insanı yetiştirme görevini büyük ölçüde Millî Eğitim Bakanlığı’na vermiştir.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın 1998 yılında yayınladığı taslak programda, Türk dili ve edebiyatı derslerindeki genel hedefin, “Anayasamız ve Millî Eğitim Temel

³ Aktaş, Şerif; Gündüz, Osman, *Yazılı ve Sözlü Anlatım-Kompozisyon Sanatı*, Akçağ Yay., Ank. 2001, s. 13.

⁴ *ae.*, s. 13

⁵ *Ortaöğretim Türk Dili ve Edebiyatı Dersi Taslak Öğretim Programı*, T.C. Millî Eğitim Bakanlığı, Eğitimi Araştırma ve Geliştirme Dairesi Başkanlığı, MEB Yay., Ank. 1998, s. 1.

Kanunu'ndaki hükümler doğrultusunda (.....) vatandaşlar yetiştirmek” olduğu belirtildikten sonra, 25 maddelik genel hedeflerinde dili bütün incelikleriyle kullanabilmenin üzerinde durulur ve bu yurttaş tipinin şahsî yönden, “Türkçeyi doğru olarak konuşur, okur ve yazar” olması gerektiği vurgulanır.

Belirtilen hedeflere ulaşmada okumanın büyük bir rolü vardır. Kitap okumak insana başarılı olmak için gereken anlama-anlatma becerisi kazandırır. Yüksek öğrenime başlayan öğrencilerin bu beceriyi kazanamamış olmaları, onların yüksek öğrenimlerini de etkilemekte, buna bağlı olarak, “meslekî alanda uzmanlaşma kurumu olması gereken –bilhassa- Eğitim Fakülteleri'nin ve özellikle Türkçe Eğitimi Bölümleri'nin giderek ortaöğretimin eksikliklerini tamamlayan ve lisenin uzantısı bir okul hüviyeti kazanması”⁶ durumuna düşmelerine, “tutanak, rapor, tez, makale şöyle dursun, dilekçe bile”⁷ yazamayan, söz dağarcığı üç yüz kelimeyi geçmeyen bir neslin yetişmesine sebep olmaktadır.

“Bilgi Çağı”nda okumanın çok önemli bir ihtiyaç haline gelmesi, Hızlı Okuma (Speed Reading), Ön Okuma (Scanning), Fotoğrafik Okuma (Photo-Reading) gibi bir takım okuma tekniklerinin ortaya konmasına sebep olmuş ve bu teknikler ile çağdaş insanın az zamanda daha çok okumasına, daha çok bilgi edinmesine yardımcı olmaya çalışılmıştır.

Bu araştırmada, ortaöğretimde okumaya karşı duyulan ilginin Türkçe'yi kullanma açısından yüksek öğrenime yansıyan yönleri tespit edilmeye çalışılmış ve araştırma:

1- Ortaöğretimde öğrencilerin okumaya karşı duydukları ilgi ve anlayarak hızlı okuma seviyeleri,

2- Yüksek öğrenime başlayan öğrencilerin okumaya karşı duydukları ilgiye bağlı olarak Türkçeyi kullanmalarında görülen aksaklıklar,

olmak üzere, farklı iki grup öğrenci üzerinde yapılan ankete dayandırılmıştır.

Birinci grup öğrenci üzerinde yapılan araştırmada Erzurum şehir merkezinin farklı semtlerindeki beş lise esas alınmış ve her okulun 1. sınıfında okuyan ellişer öğrenci ankete dahil edilmiştir. (Tablo 1)

Ankette, öğrenci ailelerinin ekonomik, kültürel durumları gibi kitaba karşı duydukları ilgiye etki etmesi muhtemel faktörler de göz önünde bulundurulmuş; ayrıca Türkçe / Edebiyat derslerini okutan 10 öğretmenin konu ile ilgili görüşlerine de başvurulmuş, sekiz öğretmenin –bilhassa kenar semtlerindeki okullarda ders veren öğretmenler- öğrencilerin kitap okumamalarından şikayetçi oldukları görülmüştür. Bu 8 öğretmen 5'i ilgisizliğin sebeplerini 1. derecede, öğrencilerin “televizyon”

⁶ Okay, Orhan, *Kültür ve Edebiyatımızdan*, Akçağ Yay., Ank. 1991, s. 92.

⁷ Akalın, Şükrü Haluk, *Yüksek Öğretimde Türkçenin Öğretimi, Türkçenin Öğretimi ve Eğitimi Sempozyumu Bildirileri*, Tömer Gaziantep Şubesi Yay., 5-6 Haziran 1998, s. 92.

-4- F. Alper: İlköğretimden Yükseköğretime Taşınan Bazı Okuma Problemleri ve Nedenleri

seyretmelerine, 2. derecede ailelerin “ekonomik” ve “kültürel” durumlarına; 3’ü ise 1. derecede ailelerin ekonomik durumuna, 2. derecede öğrencilerin televizyon seyretmelerine bağlı olarak açıklamışlardır.

Tablo 1:

Kitap Sayısı	Kitap okuyan öğrenci sayısı	Yüzdesi
0-5	164	% 65,6
5-10	48	% 19,2
10-15	19	% 7,6
15-20	12	% 4,8
20’den fazla	7	% 2,8

1 numaralı tabloda görülen sonuç öğrencilerin ekonomik durumlarına göre sınıflandırıldığı zaman şu tablo ile karşılaşılır:

Tablo 2:

Kitap Sayısı	Öğrenci Sayısı	Ailenin Kişi Başına Düşen Ortalama Aylık Geliri (Milyon TL)
0-5	52	70-80
	33	80-90
	20	90-120
	23	120-135
	36	135-150
5 - 10	17	80 - 90
	23	90 - 120
	6	120-135

	2	135-150
10-15	3	70-80
	7	90-120
	5	120-135
	4	135-150
15-20	7	120-135
	3	135-150
	2	150' den fazla
20'den fazla	3	70-80
	2	120-135
	2	150-200

Bu tabloda görüldügü gibi grenci ailelerinin fert başına düşen gelirlerine göre sınıflandırıldığı zaman elde edilen rakamlar, genelde okuma probleminin ekonomik durum ile ilgili olduğunu göstermekte ise de, ortalama aylık geliri 135-150 milyon lira olan 36 grencinin 0-5 arasında; 95 milyon lira geliri olan 3 grencinin 20'den fazla kitap okumuş olmaları çoğu zaman abartıldığı gibi problemin ekonomik durum ile birinci derecede ilgisinin olmadığını düşündürecek doğrudur.

“Kiřilerin abukluk, kavrama ve belleme yeteneklerini geliştirerek daha önceki okuma süresine kıyasla, dakikada okudukları kelime sayısını ve anlama düzeylerini arttırmaları”⁸ anlamına gelen okuma hızı, lise 1. sınıfa başlayan grenciler için “dakikada 85-91 kelime kötü, 92-122 orta, 123-146 iyi, 147'den fazla çok iyi”⁹ olarak belirlenmiştir. Bu araştırmada ankete katılan grencilerin okuma hızları tespit edilirken řu metod uygulanmıştır:

Okuma hızını ölçmek için herhangi bir metin “tam okuma” ile okunur ve basit bir denklem ile 1 saatte okunan harf sayısı tespit edilir. Elde edilen sonuca göre 60.000-86.000 harf ise 1; 86.000 -100.000 ise 2; 100.000-121.000 ise 3; 121.000-151.000 ise 4; 151.000 -201.000 ise 5 ve 201.000 - 300.000 ise 6 puan; metinden çıkarılan soruların % 40'ına cevap verdi ise 1; % 50'sine 2; % 60'ına 3; % 70'ine 4; %80'ine 5 ve %90-%100'ne 6 puan verilir. İkinci bir metin “Seçmeli Okuma” ile okunur ve 1 saatte okunan harf sayısına göre 131.000 harfe kadar 1; 131.000- 157.000 2; 157.000-196.000 3; 196.000 - 261.000 4 ve 261.000'den fazla ise 5-6 puan; metinden çıkarılan sorulara verdiği cevaplar % 20'den az ise 1; % 30 2 ; % 40 3; %50

⁸ Ruřen, Mustafa, *Hızlı Okuma*, Alfa Yay., Bursa 2001, s. 9.

⁹ Güneş, Firdevs, *age.*, s. 40-41.

-6- F. Alper: İlköğretimden Yükseköğretime Taşınan Bazı Okuma Problemleri ve Nedenleri

4; %60-70 5 ; %80-100 ise 6 puan verilir; alınan bütün puanlar toplanır. Puanların toplamı 23 ise okuyucunun çok iyi, 15-18 ise oldukça iyi, 11-14 ise orta, 7-10 ise ortanın altında, 6'dan az ise çok zayıf bir okuyucu tespit edilmiş olur.

Uygulanılan bu metoda göre anket yapılan Lise 1. sınıf öğrencilerinin "Anlayarak Çok Hızlı Okuma" bakımından durumları aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir:

Tablo 3:

0-5 kitap okuyan 164 öğrenci	109 öğrenci	4 puan	Zayıf
	24 "	5	Zayıf
	19 "	6	Zayıf
	7 "	7	Ortanın altı
	5 "	8	Ortanın altı
5-10 kitap okuyan 48 öğrenci	3 öğrenci	8 puan	Ortanın altı
	7 "	9	Ortanın altı
	15 "	10	Ortanın altı
	19 "	11	Orta
	4 "	12	Orta
10-15 kitap okuyan 19 öğrenci	13 öğrenci	11 puan	Orta
	4 "	12	Orta
	2 "	13	Orta
15-20 kitap okuyan 12 öğrenci	9 öğrenci	14 puan	Orta
	3 "	15	İyi
20'den fazla kitap okuyan 7 öğrenci	5 öğrenci	15 puan	İyi
	2 "	16	İyi

Ortaöğretimde "Anlayarak Hızlı Okuma" bakımından öğrenci seviyelerinin düşük olması, onların yüksek öğrenimlerini de etkileyecektir.

Nitekim 2002/2003 öğretim yılı başlarında üniversiteyi kazanan 200 kişilik bir öğrenci grubu ile ilgili olarak yapılan kademeli bir anket neticesinde, öğrencilerden % 68'sinin en fazla 5 kitap okudukları tespit edilmiştir. (Tablo 4)

Tablo 4:

Kitap Sayısı	Öğrenci Sayısı	Yüzdesi
0-5	136	%68
5-10	30	%15
10-15	18	%9
15-20	10	%5
20'den fazla	6	%3

Anketin ikinci kademesinde öğrencilerden verilen konu ile ilgili bir de dilekçe yazmaları istenmiştir. Bu dilekçelerde üniversite (üniversite), stajer-sıtajer (stajyer), yalnız (yalnız), muracaad (müracaat) gibi birçok imlâ hatalarına; “(.....) mezun olmuş bulunup, vekil öğretmenlik yapma isteyini (istegini) saygılarımla sunarım.”; “(.....) Mili (Millî) eyitimin (eğitimin) sunduğu Vekil (vekil) öğretmen hakkını kullanmak istiyorum.” gibi yapı ve anlam bakımından bozuk birçok cümle ile karşılaşılmış; bu yanlışlıkların kitap okumayan öğrenciler tarafından yapıldığı görülmüştür.

Tablo 5

Öğrencinin Okuduğu Kitap Sayısı	Dört Cümlede Yaptığı Ortalama Yanlış				Şekil Bakımından
	Yapı Bakımından	Anlam Bakımından	İmlâ Bakımından	Noktalama Bakımından	
0-5	2	2	4	5	Bozuk
5-10	2	-	4	3	Bozuk
10-15	-	-	2	-	Normal
15-20	-	-	1	-	İyi
20'den fazla	-	-	-	-	İyi

1994 yılında 34 Eğitim Fakültesi'ni içeren ve “Eğitim Fakülteleri'nin araç ve gereçlerini iyileştirmek; Eğitim Fakülteleri'ne burslar sağlamak; birçok konu alanında metodoloji derslerinin hedeflerini saptamak; bunları eğitim programını hazırlamak ve

bunların okullardaki öğretmenlerin meslekî hazırlıklarıyla ilişkilendirmek “¹⁰ maksadıyla, YÖK / Dünya Bankası Millî Eğitimi Geliştirme Projesi kapsamında başlatılan çalışmalar dikkate değer neticeler vermiştir. Bu çerçevede dahilinde, Atatürk Üniversitesi Kâzım Karabekir Eğitim Fakültesi’nde de fizikî kapasitenin artırılması cihetine gidilmiş, seminerler ve konferanslar düzenlenmiş; Mustafa Kemal ATATÜRK’ün işaret ettiği doğrultuda Türkiye Cumhuriyeti’ni çağdaş uygarlık seviyesine taşıyacak kalitede öğretmenler yetiştirmek için yoğun bir faaliyetin içerisine girilmiştir; ancak üniversite öğretiminin üst seviyede bir kaliteyi yakalayabilmesi için öğrencilerin ortaöğretimde kazanmaları gereken beceriye (anlama-anlatma) ulaşmış olmalarının çok önemli olduğu açıktır. Yapılan araştırma, bu beceriye ulaşan öğrencilerin yanı sıra ulaşamamış, Türkçemizi istenilen ölçüde kullanamayan öğrencilerin de var olduğunu göstermektedir. Bu durum bilhassa ilk ve ortaöğretim kurumlarında bilimsel esaslara dayandırılarak hazırlanmış okuma programlarının düzenlenmesini, fakültelerde ise öğrenci seviyelerinin sık sık tespit edilmesini ve ihtiyaç duyulduğu takdirde bazı bölümlere (bilhassa Türkçe-Edebiyat bölümleri) hazırlık sınıfı konmasını gerektirmektedir.

ABSTRACT

In this study, the reflections in terms of using proper Turkish language in higher education stemming from the lack of interest in reading on the part of the students during elementary and secondary school years were investigated. It was determined that the students who have not acquired reading habits faced comprehension and expression problems. In conclusion, some suggestions were made to increase the success of the students in higher education.

¹⁰ Sans, Margeret – Özçelik, Dursun Ali – Gardner Bill, *Okullardaki Çalışmalar, Millî Eğitimi Geliştirme Projesi Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi*, Ank. 1996, s. III.